

Z REGIONU DO SVĚTA

*Slánsko a okolí
na starých mapách*

**GALERIE VLASTIVĚDNÉHO
MUZEA VE SLANÉM**

21. června 2008—24. srpna 2008

Z regionu do světa

Člověka již odedávna formulovalo místo nebo region, kde se narodil, prožil své dětství, založil rodinu, pracoval i odpočíval. Lidská mysl intenzívně vnímala krajinné charisma, romantická zákoutí s památnými stromy, prameny a studánkami. Uctívané horské vrcholy se staly symboly, obestřenými bájnými mýty a „geniem loci“. Věhlasní malíři, básníci a spisovatelé vtahovali krajinu, prostoupenou příběhy a pověstmi, do svých uměleckých děl a opěvovali regiony, nadané „paměti minulosti“.

Tematika regionů, jejich historie a současnost, je proto také v moderní době velmi živá. Studium regionů tvoří významnou součást mnoha společenských a přírodovědných oborů, zejména sociologie, geografie, historické geografie a regionální vlastivědy. Odborníci se zabývají proměnami hranic, rozsahu a názvosloví regionů. Sledují příčiny a důsledky těchto změn v návaznosti na budoucí regionální rozvoj a revitalizaci vnitrozemských i příhraničních oblastí.

Čím se region profiloval, proč je zajímavý jako celek? Co tvoří jeho kompaktnost? Co ho vymezuje vůči blízkému i vzdálenějšímu okolí? Co bylo a je v regionu jiného, odlišného, výjimečného? Krajina? Osobnosti? Architektura? Dějinné události? Co zůstalo v regionu z minulosti, čím může být historie inspirací pro současný svět? Tyto a mnohé další otázky směřují k poznávání regionu jako životního prostoru jeho současných obyvatel.

Poznatky o dějinách regionů jsou obsaženy v písemných dokumentech (úřední písemnosti, kroniky, paměti) nebo na různých vyobrazeních (letecké snímky, veduty, fotografie, pohlednice). Mnohé údaje poskytují archeologické nálezy a jiné hmotné artefakty.

Vznik a proměny regionů lze velmi dobře sledovat také na starých mapách. Z kosmologického hlediska je specifickým regionem vesmíru Země a její světadíly. Na nich se postupně utvářely regiony různé velikosti vlivem přírodních podmínek, ale také působením politických aktivit větších či menších skupin obyvatelstva se společnými národnostními, mocenskými, hospodářskými a kulturními zájmy. Hranice i rozsah regionů se v minulosti často velmi výrazně měnily.

Slánsko a okolí na starých mapách

Region Slánska se vyznačuje mírně zvlněnou, bezlesou a úrodnou krajinou mezi Slánskou horou, Řípem a Milešovkou, na východě ohraničenou dolním tokem řeky Vltavy, na jihu křivoklátskými lesy. Patří k nejteplejším regionům Čech s průměrnou roční teplotou kolem 8–9°C. Na severozápadě se území Slánska svažuje k toku Ohře, na jihu k Pražské kotlině. Lesnaté pohoří Džbánů odděluje Slánsko s Rakovnickem od severnějšího Lounska. O městě Slaném napsal v roce 1895 Václav Kotyška: „Obyvatelé provozují zemědělství, vedou rozsáhlý obchod obilím a plodinami všeho druhu (zvláště ječmen) a ovocem (slánské švestky), jež vyvázejí za hranice (zvláště do Německa, Ameriky, Dánska, Francie, Holandska, Švýcarska aj.), provozují maloobchod a drobná řemesla po domácku.“

Slánsko bylo v minulosti součástí různých územně správních regionů, světských i církevních. Např. v soustavě krajů patřilo do roku 1714 do Slánského kraje, v letech 1714–1848 (1850) do Rakovnického kraje, 1850–1862 (1868) a 1949–1960 do Pražského kraje, 1960–1990 a od roku 2000 do Středočeského kraje. Se vznikem okresů v roce 1848 se vytvořil menší správní region, okres Slaný. V období první republiky měl okres Slaný exposituru v Novém Strašecí, za druhé světové války byl součástí oberlandrátu. V letech 1960–2002 připadl okres Slaný s částí okresů Nové Strašecí a Kralupy nad Vltavou k okresu Kladno. V rámci církevní správy příslušelo Slánsko do počátku husitství ke slánskému děkanátu, od doby pobělohorské náleží Slánsko k Pražské arcidiecézi.

Na starých mapách je Slánsko velmi pěkně zachycené, od plánů města Slaného přes mapy okresů, krajů i celých českých zemí nebo dokonce větších územních celků. Rozdělení Čech na menší regiony, kraje, zaznamenal na své mapě z roku 1619 poprvé Pavel Aretin z Ehrenfeldu. Teprve od doby kartografa Jana Kryštofa Müllera počátkem 18. století byly hranice správních celků na mapách uváděny pravidelně a vznikaly samostatné, rukopisné i tištěné mapy českých a moravských krajů a slezských vévodství. Od 19. století přispívají mapy k poznání jednotlivých regionů a k prohlubování regionální identity.

GLOBUS
aneb
KOULE SWĚTA,
wihotowěna od
W. Zaldera
w Slanin
1848.

GLOBUS
aneb
KOULE SWĚTA,
wihotowěna od
W. Zaldera
w Slanin
1848.